

Tradiție și modernitate într-o scrisoare a unui sătean din Săbăoani de la sfârșitul secolului al XIX-lea

S-a vorbit multă vreme despre faptul că credincioșii catolici din Moldova nu au avut o elită intelectuală care să le apere interesele, iar niște țărani ignoranți nu erau capabili să facă acest lucru. Dar, iată că sunt documente care infirmă acest lucru; țărani noștri nu sunt nici proști, nici ignoranți, însă vorbesc doar atunci când sunt lezați în drepturile lor.

Autorul scrisorii, pe care o reproducem în continuare, Dumitru Mihai Robu, este un țăran din Săbăoani, un sătean înstărit, preocupat de ceea ce se întâmplă în satul său. Scrisoarea sa nu doar că ne pune la curent cu problemele ce frământau suflarea Săbăoanilor, în 1889, ci ne permite să ne facem o imagine despre bagajul de cunoștințe al autorului. Nu doar forma literară a scrisorii - am putea spune elevată - ne arată acest lucru, cât și dizertațiile asupra modului de viață occidental, rolul tradiției și impactul doctrinei socialiste.

De o mișcare socialistă în România nu se prea poate vorbi înainte de deceniul al optulea al secolului al XIX-lea, însă, odată cu organizarea sa, mișcarea și-a îndreptat atenția și spre lumea satelor, o serie de materiale propagandistice având ca obiectiv implantarea luptei de clasă la sate. Măsura cea mai importantă luată de socialiști a fost campania dusă în 1898 și la începutul lui 1899, pentru organizarea cluburilor socialiste la sate. Așa cum aprecia și Keith Hitchins¹, este greu de știut cât de bine a fost primit acest mesaj de către țărani, măsura în care aceștia pricepeau principiile luptei de clasă, precum și gradul de răspândire al acestor idei în lumea satului.

Documentul în cauză vine să aducă puțină lumină asupra acestor semne de întrebare. În ciuda subiectivismului pe care pare să-l manifeste autorul, documentul este o pagină de mentalitate țărănească, profund legată de tradiție și de solidaritatea religioasă, care refuză atât ideile socialiste – în care nu vede decât o manifestare a ateismului – cât și inovațiile preotului, care prin practicile sale lovește în rădăcinile tradiției și pune în pericol solidaritatea religioasă. Desigur, comentariile pe marginea acestui text ar putea continua, atât asupra raportului identitate – alteritate, care transpare din text, cât și asupra succintei viziuni asupra societății europene, dar, pentru a nu răstălmăci aceste informații și a nu denatura farmecul pe care i-l conferă amestecul de naivitate și sarcasm al autorului, ne vom mărgini doar la a reproduce cuvintele acestuia:

¹Keith Hitchins, **Social-democrația și țărănimea din România, 1870-1914**, în Idem, **Mit și realitate în istoriografia românească**, București, Editura *Enciclopedică*, 1997, p. 145 – 183.

1889 iunie în 2 dile²

Cu cel mai profund respect sărut mâinile Eminenței prea Sfințite Părinte!

Subsemnatul Demetrie Mihai Robu din comuna Săbăoanii, județul Roman, credincios al religiei catolice din care sunt născut și crescut, viu a vă supune la cunoștință următoarele: De cătră părintele Găitan Liverati, parohul bisericii catolice din această comună, ni se pune mai multe piedici în gerările noastre personale, căutându a lovi prin modu direct și indirect în interesele fie căruia, după cum veți vedea că au lovit în interesul meu; care cu toate că am fostu mâna cea dreaptă a Sfinției Sale în combaterea socialismului ce sau ivitu în acest județu, cu osebite în această comună, căroro le mai trebuia puțin ândemnu a sevărși cele mai regretate fapte care suntu:

1.Acum timpu de 3-4 ani dile, au începutu a opri de a se mai face munci sub pretextele următoare: adică să nu fie în dile de sărbători și duminici, din care cauză se împiedică mergerea la Biserică – am ascultat acest faptu cu toate că ideea părintelui e cu totul contrarie, de oare ce dacă se facu nunți duminicele și sărbătorile, pregătirile se facu mai nainte cu două dile, care acum se facu în dile de lucru nunțile, și pregătirile se fac în dile de sărbători.

2.În anul trecut au vroitu să oprească jocurile, horile (publice) care se face și se facu în dile de sărbători pe la țară de tineri, dar nu au reușitu; În anul acesta fiindu necesitate de combaterea socialiștilor, au oprit la Paști și o săptămânî după Paști, astfel că am consimțitu la acest sfatu, din care cauză am avutu pierdere la patru crășme 400 franci, fiindu că am ținut crășmele închisă, lăutari patru părechi plătiți pentru aceste serbători și altele.

3.Acum vroindu a face o masă întru pomenirea sufletelor celor răposați, am pregătitu toate cele din diua de 13 maiu a.c. (diua sâmbătă) și nu am putut face adunarea creștinilor la masă, din causă că la noi la țară oamenii era la munca câmpului, și am lăsatu ca pe ziua de 14 maiu adouda, duminică să poftescu pe cei credincioși a lua parte la masa ce am pregătitu; am mersu la părintele Liverati și am cerutu de am rândui pe D-l Dascăl la rădicatul mesei pentru ca în unire cu locuitorii adunați să să facă rugăciunile cuvenite întru pomenirea morților. Dar S-ția Sa mea refusat sub pretextul arătat mai susu, spunândumi să facu în timp de iarnă, ear acum fiind că am pregătit masa săi dau o denumire de un balu, și să o facu fără dascăl.

Toate aceste obiceiuri pe care le am apucatu de la strămoși, S-ția Sa le consideră ca obiceiuri păgânești, și numai S-ția Sa, căci în cealalte sate, se facu în dile de duminică și sărbători, nunți și hori, precum și mese pentru pomenirea răposaților, astfelu că noi față cu ei, pare că ne aflăm o lume nouă, care cu multu ne aduce vătămare, căci din cauză că în mai multe timpuri oprește nunțile, horile, să ducu tinerii și să amestecă pe la alte hori de moldoveni, astu felu că din aceasta califică legea și batjocurescu religeea. Ear din causa opririi meselor pentru răposați, lumea după datina strămoșească nici nu mai gândește că are să moară, din care causă să eu după alte creduri, precum socialiștii (etc).

La noi la țară nu suntem deprinși a face baluri, a merge pe la grădina publică, a face alte lucruri pe care lumea catolică în alte părți le face, și mulții mă

² Arhiva Episcopiei Romano-Catolice din Iași, **Corespondența de la Parohia Săbăoani, 1846-1950**, dos. 1/1848, f. 302 – 303.

mor, că nu suntu opriți ca noi acești de la țară de a trăi și tot trăiescu.

Acum vedem că în comuna Săbăoani sau făcutu din religiune regulă nouă cu alte obiceiuri, că în loc să să facă o masă pentru pomenirea răposaiilor, trebuie să să facă balu cu lăutari; în locu să să facă nunți dupe obiceiuri care este destul de comod, a merge mirele cu mireasa ca tineri la biserică și în urmă a pune o masă pentru ultima dispărțanie din societatea tinerilor, acum trebuie să să facă nunțile noaptea și în dile de lucru, când nu se pot face din cauză că poporării și rudele sunt la muncă, în locu ca aceste să se facă în dile libere de sărbători și duminică, trebuie să stea tinerii ascunși prin casă ca la moldoveni, de să întâmplă câte și mai câte comedii.

Toate acestea ne face să ne disgustăm de a mai ținea religeea, după cum am apucato de la părinți, și de aceea apelăm la bunătatea prea S-ției Voastre, de a lua măsuri pentru a nu ni se pune piedici care sântu foarte exagerate; ast felu, că vine vremea să eșim din răbdări și să ne luăm după obiceiurile moldovenilor, pentru care luptăm de atâta timpu de a nu veni la obiceiurile lor; și de aceea vă rugăm să bine voiți a ne încunoștința dacă măsurile luate de părintele Liverate sunt cu consimțământul prea S-ției Voastre. Căci dacă ar fi cu voea prea S-ției Voastre, atunci ar trebui ca aceste lucruri și stricări de obiceiuri să se facă peste tot locul unde sunt catolici, care nu numai la noi unde suntem prea pacienți, la orice comandare a S-ției Sale, căci mai nainte și chiar acum am văzutu în comuna Tămășăni părintele Balintu acum săvârșit din viață, cându se face vre o masă pentru pomenirea răposaiilor, să ostinea până la acel gospodar de blagoslovea masa și rugăciunile poporului adunatu și apoi îi lăsa în știrea Domnului de ospeta și se retrăgea.

Dar acum tote acestea sau schimbatu dupe lumea nouă, în baluri și fără dascăl măcar. Iar părintele adună parale și chiar în diua de Paști, le numără, numai dacă ar aduce cineva, căci așa este moda la Sf-ția Sa.

Așteptu răspunsul prea Sfinției Voastre ast felu ca să știu ce dispozițiuni potu lua.

Dumitru M. Robu

Ne-am fi așteptat ca episcopul Nicolae Camilli să soluționeze favorabil cererea lui Dumitru Mihai Robu. Însă, acesta a preferat să-l susțină pe preotul Gaetano Liverotti, apreciind că reclamantul nu cunoaște suficient de bine regula catolică, tocmai de aceea a dispus ca petiționarului să i se ofere un catehism „din cele mari”, „pentru a se lămuri mai bine în legătură cu petițiunea ce a făcut, parte din neștiință și fără nici un drept”³. În cele din urmă, tradiția a fost cea care a triumfat, pentru că nici praznicele și nici hora satului nu au putut fi oprite.

³ Ibidem, f. 304.